

■ Vəqif İSAQOĞLU

22 iyul 2017

WWW.KASPI.AZ

- Qonşu, ay qonşu!
 - Can qonşu. - Dıvara söykədiyi qoltuq ağaclarını götürüb sol ayağını yerə basaraq durdu və yavaş-yavaş başa sarı yollandı. Bağın sol tərəfində - məftillə hörülmüş çəpərin yanında Hilal müəllim oğlanları Zakir və Şakirlə yanaşı dayanıb onu gözləyirdilər. İyirmi beş metrlik yolu qoltuq ağacı ilə beş dəqiqəyə qət eləyən Səlim onlara yaxınlaşıb təbəssümlə “eşidirəm, qonşu” - deyə gülümsədi. Bu təbəssüm onun təmiz və saf üreynin parıltısı idi.

- Ay bala, sənin armud ağacının bir budağı uzanıb biz tərəfə keçib. Onu kəsmək lazımdı, - deyə Hilal müəllim üz-gözünü turşutdu.

Səlim Hilal müəllimin “ay bala” sözündən alınsa da özünü o yerə qoymadı. Yenə də əvvəlki təbəssümlə dedi: - Ay müəllim, necə istəyirsən, elə də olsun, amma o budağa bax, gör üstündə nə qədər armud var, beş-on günə saralıb yetişəcək, dərib yeyərsiniz...

ağacının özünü kəsdiririk. Bununla da söz-söhbətə yekun vurular. Necə deyərler, keçdi öldü, qoturu da kəsildi. Bu topal isə hələ bizimlə söz güləşdirir. Daha bu zavallı başa düşmür ki, bizimlə söz güləşdirənin anası ağlar qalıb.

Səlimin yenə də gözlərinə qaranlıq çökdü, lakin o, bu qaranlıqda hər şeyi aydın görürdü. Görürdü ki, yenə də Azadlıq meydanındadır. Meydana milyonlarla adam toplaşmış. Və həmin o adamlar ermənilərin Topxana meşəsində bir ağacı kəsdiyə gələnə görə öz etirazlarını bildirirlər. O da həmin adamlarla birgə yumruğunu göyə qaldıraraq Topxana meşəsində bir armud ağacının kəsilməsinə qarşı öz səsini qaldırır. Həmin o vaxtlar Səlim tələbə idi. Hüquq fakültəsində oxuyurdu. Onda Səlim Vətən hayındaydı, hüquqşünas olmaq hayında deyildi. Sonra o könüllü olaraq Qarabağa yollandı. Düz dörd il ermənilərə qarşı vuruşdu, üç dəfə yaralandı,

qayadan uçub öləndə onun ürəyi bu qədər ağrımamışdı. Qarabağdan qoltuqağacı ilə evə dönəndə onu ayaqsız görüb ürəyini tutaraq yerə yıxılan anasının ölümü də ona bu qədər sarsıtmamışdı. İndi isə... “Ey, gidi dünya” deyərək o, zorla pıçıldadı. Və istər-istəməz pulun şeytana namaz qıldıracağı bu dünyada yaşamağın mənasız olduğunu anladı.

Vaxt varıydı ki, hamı Səlimdən danışdı. Danışdırlar ki, çoban Qurbanın oğlu universitetdə oxuyur, hüquqşünas olacaq. Amma o, hüquqşünas ola bilmədi. Cəbhəyə yollandı. Sonra danışdırlar ki, çoban Qurbanın oğlu ermənilərə qan uddurur. Özü də dəstə komandiridi. Ağdərənin ermənilərdən azad edilməsində onun da payı var. Deyilənlərin hamısı doğru idi. Çoban Qurbanın oğlu Səlim Bakıdan birbaşa Qarabağa yollandı. Hilal müəllimin oğlu Şakir qaçıb Rusiyaya getdi. Düz on iki ildən sonra Şakir yenidən kənddə peyda oldu.

ARMUD AĞACI

- Sənin armudun bizə lazım deyil. - Krasnoyarsk şəhərindən üç gün əvvəl gələn Şakir acıqlandı və açıqlı-acıqlı sözünə davam etdi. - Gözünə girsən sən armud ağacın. Bunun boyuna bax, qoltuq ağacına bax, atama məsləhət verməyinə bax.

- Ay oğul, bir səbr et. - Hilal müəllim mehriban baxışları ilə Şakiri süzüb yenidən üzünü Səlimə tutdu:

- Sənə deyirəm ki, bizim bağımıza sarı uzanan budağı öz əlinlə kəs, yoxsa...

- Yoxsa nə? - Səlimin üzündəki təbəssüm yoxa çıxdı. Üz-gözünü qaral buludlar bürüdü.

- Yoxsa sən o biri ayağını da mən şikəst eləyəcəm. - Şakir özündən razı halda dilləndi.

Dünya-ələm Səlimin başına fırlandı. Nə deyəcəyini bilmədi. Qoltuq ağacları bir andaca yerə düşdü. Yıxılmamaq üçün armud ağacına söykəndi. Bu dəfə Zakir nəse demək istədi, amma susdu. Səlimin qulaqlarında bir uğultu vardı. Bir andaca özünü Ağdərədə gördü. Gördü ki, üstünə erməni tankı gəlir. İstər-istəməz əlilə üst-başını yoxladı, sanki qumbara axtarırdı. Elə bu anda Şakirin səsi yenidən eşidildi: - Ayə, ay topal, özünü tülkülüyə vurma. - Get, balta götür, bu armud ağacını dibindən baltala. - Hırıldadı. Səlim heç nə eşitmirdi, hələ də qulaqlarında bir uğultu vardı. Az sonra bu uğultu çəkilib getdi və o, məftillə hörülmüş çəpərin o tayında Hilal müəllimi və onun pəhləvan cüsesi, möhkəm əzələli oğlanlarını gördü. Nədənə gözü Şakirin üzünə dikdi. O, sanki qonşusu Şakirə yox, Qubadlıda əsir götürdüyü erməni zabitanı baxırdı.

- Nə baxırsan, ə... Adam görmü-yübsən? - Şakir onun baxışlarından sıxılan kimi oldu.

- Görmüşəm. - Səlim gözlərini ondan çəkməyərək cavab verdi və əlavə elədi. - Amma sən kim adam görməmişəm.

- Bu nə deyir ə? - Şakir məftillə hörülmüş çəpəri tank kimi yarmaq istədi, amma atası onun qolundan tutub geri çəkdi. - Sənə demirəm ki, tələsmə, səbr et. Sonra ölçü götürərik.

Bayaqdan bəri bir kəlmə də danışmayan Zakir daha dözə bilmədi:

- Ay ata, deyəsən, bu topalın nazıyla çox oynayacağıq. Onun dərslərini vermək vaxtıdır. Ona dedilər ki, armud ağacının budağını kəs, vassalam. İndi ki, kəsmir, onda armud

sonra minaya düşdü, sağ ayağını itirdi. Altı ay hospitalda yatdı. Bir daha Bakıya qayıtmadı. Qoltuq ağaclarını götürüb doğma kəndlərinə döndü. Aylar, illər ötdü və ona günlərin bir günü ayama da qoşdular: “Topal Səlim”.

Səlimin gözlərinə çökən qaranlıq yenə də çəkilib yox oldu. O, yenə də özünü Hilal müəllimlə, onun pəzəvəng oğlanları - Zakir və Şakirlə üz-üzə dayandığını gördü və üz-üzə dayandığı bu üç nəfər armud ağacının nə vaxt kəsiləcəyini gözəldirdilər.

- Hə, topal, nə düşünürsən? Armud ağacını kəsirsən, ya yox? - Şakirin gözü qan örtmüşdü. Səlim yenə də Topxanada bir ağacın kəsilməsinə görə meydana toplaşan milyonlarla adamın arasında özünü gördü və istər-istəməz yumruğunu düyünləyib göyə qaldırdı. Hilal müəllim və oğlanları bir anlıq qorxuya düşüb iki addım geri çəkildilər. Az sonra onların üçünün də gözü Səlimin dizdən yuxarı kəsilmiş sağ ayağına dikildi və onlar ürəkənib təzədən iki addım irəli gəlib üçü də bir ağızdan hirsle dedilər: - Ay topal, deyəsən, ölümün çatıb? - Və üçü də cavab gözləmədən aşağı əyilib hərəsi yerdən bir daş götürdü.

Səlimi gülmək tutdu, amma gülə bilmədi, çünki gülmək halında deyildi. Ağlamaq istəyirdi, ağlaya da bilmirdi. “İlahi, gör nə günə qalmışam” - Bu sözləri dilinə gətirmədi. Bu sözlər od olub onun içini yandırdı. Atası çoban Qurban yeddi il bundan əvvəl

Gələn kimi də atasının köhnə evini buldozerin ağzına verdirib dağıtdı. Və altı aydan sonra həmin evin yerində gözoxşayan üçmərtəbəli bir “villa” ucaldı. O, sonra yenə də Rusiyaya - xiyar, pomidor satmağa yollandı. Bir ildən sonra gəlib atasına da, özünə də “Prado” avtomobili aldı.

Çoban Qurbanın oğlu Bakıdan Qarabağa yollananda Hilal müəllimin oğlu Zakir gecələr evlərində yatmırdı, gəlib çoban Qurbanın evində gecələyirdi. Qorxurdu ki, onu tutub müharibəyə apararlar. O vaxtlar çoxları çarpayının üstündə yox, altında yatırdı. Tez-tez yoxlamalar olurdu. Müharibəyə getməyənləri, çağırışdan yayınanları, necə deyərler fərariləri gündüz əldə çıraqla da gəzib tapa bilmirdilər.

Səlim başını qaldıraraq əvvəlcə Zakirin, sonra isə Şakirin üzünə baxdı. İyrəndi. Əlini cibinə salıb bir siqaret yandırmaq istədi, ancaq o dəqiqə yadına düşdü ki, siqareti qurtarıb. Düz bir saat bundan əvvəl beşinci sinifdə oxuyan bacısı oğlunu siqaret dalınca göndərmişdi, ancaq bacısı oğlu əliboş geri qayıdaraq demişdi ki, Bayram əmim niyə siqaret vermədi. Dedi ki, dayının yüz manata yaxın borcu var. Ayın sonuna hələ on beş gün qalırdı. On beş gündən sonra Səlim təqaüd alacaqdı və aldığı təqaüdü aparıb “Bayram market”in sahibinə - yəni Bayram kişiye verib yenidən qənddən-çaydan alıb günlərini birtəhər yola verəcəkdı.

Səlimin bacısı oğlu “Bayram əmi niyə siqaret vermədi” deməsindən

iki-üç dəqiqə keçməmiş Hilal müəllim “Qonşu, ay qonşu” deyərək onu səsləmişdi. Və budur Səlim düz bir saat yaxın idi ki, Hilal müəllimlə, onun oğlanları “mersedes Zakir” və “dollar Şakir”lə üz-üzə dayanıb armud ağacına görə mübahisə edirdilər. Mübahisə edirdilər deyəndə, Səlim hələ birinci kursda oxuyarkən öz əllərlə əkdirdi armud ağacını kəsmək istəmirdi. Hilal müəllim və oğlanları isə tərs damarlarına salıb armud ağacının onların məhləsinə sarı uzanan budağını yox, indi də ağacın özünü kəsdirmək istəyirdilər. Armud ağacı Səlimin gözündə Topxana meşəsini canlandırırdı. Onun gözləri qarşısında Topxana meşəsi canlandıqca əsəbləri tarıma çəkiliirdi. Əsəbləri tarıma çəkildikcə o da geri çəkilmək fikrindən vaz keçirdi. Ona elə gəlirdi ki, yenə də döyüş cəbhəsindədir və yenə də altı-yeddi nəfərlə erməni tanklarına qarşı üz-üzə dayanırlar. Ancaq Səlim indi erməni tankı ilə yox, qonşuları Hilal müəllim və onun gözləri ayaqlarının altını görməyən oğlanları ilə iki addımlıq məsafədə üz-üzə dayanıb öz bağında əkdirdi armud ağacının kəsilməsinə qarşı tək ayağı ilə mübarizə aparırdı. Zakirin də, Şakirin də Səlimin nazı ilə oynamaq fikirləri yox idi. Ona görə də Zakirin beyninin qurdu qımıldadı və o, erməni tankı kimi məftillə hörülmüş çəpəri bir göz qırpmındaca yararaq əl atıb Səlimin yaxasından yapışdı. Səlimin nəfəsi tıncıxdı, gözləri bərələ qaldı. Az sonra “mersedes Zakir” onun yaxasını buraxıb dəli kimi qışqırdı:

- Ə, topal nə deyirsən? - Armud ağacını kəsirsən, ya yox?

- Yox. - Səlimin səsi güclə çıxdı. “Yox” sözünü eşidən kimi Zakir cın atına mindi və onun üzünə bir şapalaq ilişdirdi. Şapalağın ilişməsilə Səlimin gözündən qılgıçı tökülməsi bir oldu. Sonra bu qılgıçı alova döndü və hər yan alışıb-yanmağa başladı. Səlimə elə gəldi ki, onu da alov bürüyüb. “mersedes Zakir” elə bil ki, taun mikrobu idi, onun canına düşmüşdü və o da bu mikrobdan canını qurtarmaq üçün alışıb-yanırdı. Səlim onu da hiss elədi ki, alışıb-yanan onun öz dünyasıdır. O, öz dünyasını otuz doqquz ilydi ki, qoruyub-saxlayırdı. Heç kimə öz dünyasına soxulmağa imkan vermirdi, dünyasının saflığını, təmizliyini qorumaq üçün nə qədər əzablara dözmüşdü, amma yenə də özünü sındırmamışdı, tələyindən, güzəranından şikayət etməmişdi.

...Zakir onun dünyasını bir sille ilə alt-üst eləmişdi. Səlimin qurduğu dünya dağılmışdı, xaraba qalmışdı. Gözləri önündə illərlə qurduğu dünyaya alışıb-yanırdı. O, alışıb-yanmaqda olan dünyasını söndürməkdə aciz idi, istəsəydi də bunu bacarmazdı. O, tək idi. Hamı kimi olamırdı. Ona görə də əzab çəkirdi, adamlarla dil tapa bilmirdi. Səlim dünyasından ayrı yaşaya bilməzdi. O, öz qurduğu dünyasından ayrı yaşasa da öz-öz gözündən düşərdi. O, isə öz gözündən düşmək istəmirdi. Səlim dünya dağılsaydı da Hilal müəllimin oğlanları kimi ola bilməzdi. Hilal müəllimin oğlanları kənddə üç mərtəbəli “villa”nın həyatında kabab bişirəndə Səlim atasından ona miras qalmış iki otaqlı evdə bişirdiyi soyutma kartofu ləzzətlə yeyərək hər açılan sabaha şükür edirdi.

Səlim bir həqiqəti də dərk elədi. Dərk elədi ki, daha yaşaya bilməz. Ölümün yaşamaqdan şərəfli olduğunu həmin dəqiqələrdə anlayıb üzünü yana çevirdi. Və o dəqiqə də beynindən belə bir fikir gəlib keçdi. Və o titrək səslə öz-özünə pıçıldadı: “Vətən uğrunda döyüşmək üçün bu dünyaya gəlməyə dəyərdi”.

...Səhər kəndə acı bir xəbər yayıldı. Xəbər yayıldı ki, topal Səlim bağındakı armud ağacından özünü asıb.